

“Aprendre a veure el món que hi ha entre nosaltres implica posar en marxa una pedagogia política i la necessitat de fer-la realitat. Implica aprendre a pensar junts.”

Marina Garcés

Passolini ja ens alertava, a la dècada dels 70s, de l'amenaça del feixisme que podia venir i, aquest intel·lectual, poeta i cineasta, considerava que podia ser molt pitjor que el que molts italians havien patit en temps de Mussolini. I no anava errat. En ple segle XXI, els autoritarismes avancen a pas ferm en una societat més individualista, fragmentada i consumista que mai i, l'emergència d'opcions sociopolítiques neofeixistes impregna una societat en atomització.

Les incerteses de la post-globalització ha portat de la mà autoritarismes que s'estenen des de Brasil fins als Estats Units, passant per Europa, on fins i tot governen a països com Hongria o Polònia... El seu ascens implica tres qüestions, que han analitzat autors com Michel Foucault o Robert Paxton. En primer lloc, la deshumanització de la societat, que explica que la Mediterrània s'hagi convertit en un cementeri, davant els nostres propis ulls; o que els discursos d'odi s'escampin fàcilment, aprofitant la subhumanització d'una part de la societat, d'aquells que «no encaixen» en el motlle de l'home blanc occidental, cristià i heterosexual, siguin persones migrants, homosexuals o feministes.

El segon és la crisi de la democràcia, en el seu sentit ontològic i pràctic. L'autoritarisme va acompanyat del distanciament de la política, i el descrèdit de la política torna a estar en nivells previs al «15-M»: segons la darrera enquesta del CIS, els polítics són percebuts com el principal problema de la societat. Un brou de cultiu òptim per al sorgiment dels pitjors manipuladors sociopolítics, educatiuculturals...

El tercer és l'anti-intel·lectualisme, que posa l'educació, en tant que transmissora de valors de canvi, en el punt de mira dels atacs. Al Brasil, les universitats estan essent censurades i retallades, especialment en el camp de les Ciències Socials, perquè al feixisme tot el que li sona a coneixement ho percep com una amenaça. Aquí i ara, l'educació i les escoles també són al punt de mira de les forces conservadores, amb acusacions continuades d'«adoctrinament» i una campanya sostinguda de desprestigi cap l'educació pública i les docents.

No és una batalla justa-honesta, perquè a més es fa servir la mentida i les anomenades fake-news per manipular una realitat que, des de l'educació permanent, intentam comprendre i aprendre amb l'apoderament dels subjectes i el gaudi de l'acte educatiu, amb una lògica radicalment distinta. Una tasca francament complexa-complicada que, moltes vegades, es troba sense eines per lluitar contra elements que consideràvem ja depassats, com la manca de reconeixement dels drets humans, la negació de la ciència en benefici de teories que fins i tot defensen que la Terra és plana, o l'exaltació de règims i pràctiques autoritàries. Tot això torna a estar a l'ordre del dia.

Educar i aprendre en temps d'autoritarismes passa necessàriament per repensar l'educació i la seva funció social, ja que si hem arribat a aquest punt, també hi tenim part de responsabilitat, com la tenim també en la recerca de solucions per fer-li front. I en aquesta urgència de repensar-nos per avançar no estem sols: hi ha moviments socials que són l'expressió d'una ciutadania activa i radical: des del feminisme a la lluita dels joves davant l'emergència climàtica. Podem aprendre de la seva forma de fer i de la claredat amb la qual s'atreveixen, malgrat les dificultats, a impugnar el cervell d'un capitalisme que posa en perill la vida i la subordina als interessos econòmics d'una minoria.

Com podem aprendre de les experiències socio-educatives de persones educadores-educandes que fa molt de temps que treballen en contextos d'adversitat, amb col·lectius i persones que la societat ja havia donat per perduts, o fins i tot que es juguen la seva vida per defensar la vida de totes, també la nostra, a les diverses pràctiques de llibertat que configuren aquest número.

Unes experiències que generen coneixement des de la lluita contra els autoritarismes quotidians, que també hi ha, i fan que cada una d'aquestes experiències educatives siguin llavors d'esperança, tot operant un desplaçament-neutralització d'èxode envers un món millor puix ens conviden a “aprendre a sortir de l'esfera de la representació per entrar a l'espai del compromís (doncs) l'esfera de la representació funciona sobre la base del reconeixement i, per tant, de la identitat. L'espai del compromís, en canvi, només depèn de la nostra capacitat d'afectar i deixar-nos afectar sense trencar-nos pel camí”, com ens senyala Marina Subirats, i produir uns lúcids gests destituents de la colonització del capital sobre la vida.